

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via San Daniele, 88
Tel. 53263 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMR TEOLODI
Tiskarna T. Marion - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inozemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVIII - N. 9 (368)

Udine, 15. maja 1967

Izhaja vsakih 15 dni

Fašizem v Grčiji

Doslej se nam je zdelo, da v Evropi sploh ni več prostora za fašizem, saj ga je naša celina v svoji nedavni zgodovini že dovolj dobro spoznala in tudi uničila. A vendar, žal, fašizem še ni mrtev na naših tleh.

Nedavni dogodki državnega udara v Grčiji, kjer so fašistični in monarhistični polkovniki čez noč izvedli državni udar, ukinitelj ustavne svobode in zaprli skoraj 10.000 ljudi, pa govori dovolj zgovorno o tem, da reakcionarne sile na svetu še zdavnaj niso potolčene in onemogočene.

Skoraj paradoksalno, a žal resnično, zveni, da je postala žrtev fašističnega nasilja prav Grčija, dežela in domovina demokracije, saj vemo iz zgodovine, da se je prav na grškem polotoku pred tisoč leti rodila demokracija in vsa naša sedanja načela svobode, enakosti, človeškega dostojanstva in spoštovanja človekovih pravic izhajajo prav od tam.

Tako pa je zdaj čez Akropolo in domovino ter vodnico demokracije legla senca temnega nasilja, ki niti ne skriva pred seboj in celim svetom svoje resnične, nazadnjaške, reakcionarne in zločinske fašistične podobe. Policijska ura, prepovedano zbiranje več kot treh oseb na istem kraju, ukinitelj demokratičnih časnikov, razpustitev več kot 500 najrazličnejših političnih kulturnih in drugih organizacij ter aretacije in deportacije političnih nasprotnikov in demokratov na samotne otoke - vse to je bilanca fašističnega udara v Grčiji, ki je s tihim kraljevim soglasjem vzpostavil v Evropi morda trenutno enega najmračnejših najbolj nazadnjaških in v bistvu resnično fašističnih režimov.

Zato ni nič čudnega, če fašistični grški polkovniki niso v svetu naleteli na odobravanje svojega početja. Demokratična javnost v Evropi in po vsem svetu, od Italije pa tje do Finske in nordijskih dežel je odločno, brezkompromisno in zaskrbljeno obsodila nedavne dogodke v Grčiji, kajti Evropa je v svojem progresu tolikanj napredovala, da bi težko prenesla na svojem sodobnem zemljevidu takšen madež kot je trenutno fašistična diktatura v Grčiji.

Toda ne samo evropska javnost, tudi številne evropske vlade so posredno ali neposredno obsodile nedavne dogodke v Grčiji, najbolj spontano pa so to doumele najširše ljudske množice, saj so v vseh večjih mestih Evrope priredile resnične demonstracije za povrnitev demokracije v zibelko demokracije - v Grčijo. In zato ni nič čudnega, če smo bili v teh dneh priča demonstracij videmskih prebivalcev, ki so prav tako spontano demonstrirali v našem mestu proti fašizmu v Grčiji in za vrnitev ustavnega reda v sončno Helado, zibelko evropske kulture in civilizacije.

OBISK V SLOVENSKIH VASEH NAD FOJDO

Penzjon ne parčakam, bom prej umru

Vas Grmušnice pri Podklapu izumira - Od dvesto prebivalcev jih je danes ostalo na vasi komaj kakih trideset, med njimi je en sam otrok šestletni Edi, ki je postal naš prijatelj

Domačin iz Grmušnice pred svojo razpadajočo hišo. Težko čaka na pokojnino, ki jo morda ne bo nikoli dočkal

Partizanski pesnik Peter Levček je med vojno napisal danes že klasično balado Požgana vas. V njej pesnik pripoveduje, kako so partizani med vojno prišli v požgano slovensko vas. Nikjer ni bilo žive duše, le sredi ruševin je neutrudno žuborel vaški studenec kot večno znamenje življenja. Nekaj podobnega smo doživeli pred dnevi, ko smo obiskali vas Grmušnice nad Fojdo. Vas sicer ni požgana, a je skoraj zapuščen, hiše propadajo, okna so zabita z deskami, le sredi vasi, ob kamnitem mostu čez Potok, pa veselo vre vaški studenec in se kar sam ponuja, da bi odžejal utrujenega popotnika. Kot paradoks vsemu temu pa na sredi vasi kraljuje moderna neonska luč, za katero se ti zdi, da skoraj ne sodi v to okolje umirajoče slovenske vasi Grmušnice.

Že od Fojde navzgor se cesta zo-

ži in kmalu preide pri Podklapu iz asfalta v prašen, zanemarjen makadam, ki ga že skoraj prerasča trava. Kot da vodi pot v neznano, divjo goščavo, od koder imaš občutek, da ni vrnitve, pa čeprav je vas komaj sedemnajst kilometrov oddaljena od Vidma in kipečega življenja.

Ob žuborečem vaškem studencu smo presenečeni naleteli na šestletnega fantka, Edija Stremica, ki nam je radoživo in v narečju lepo razložil, koliko je star, kako se piše in kako živi v svoji zapuščeni vasi. Kmalu se je okrog nas nabrala skupina vaščanov, nekaj žensk in starcev. Po stari navadi so nam ponudili domačega vina, ki je trpko in rezno odžejalo naša suha grla, hkrati pa nam pričaralo vso vonjavo in trdoto zemlje, na kateri je zrastle v kmetovem znoju vinska trta.

Vas Grmušnice je pred vojno štela več kot dve sto duš, danes pa v njej živi samo petnajst družin s približno tridesetimi člani, med njimi pa je en sam otrok, naš že stari znanec Edi. Posebno zgovoren je kmalu postal 64 letni Riko Stremec, malce čudaški, a zelo originalen vaški tip. Zvedeli smo, da živi na vasi popolnoma sam, da ni bil nikoli poročen in torej nima potomcev, da njegova edina sestra ne živi v tej vasi, da stanuje sam v polovično podrti hiši, da si sam kuha, pere in da še vedno čaka na pokojnino. Zazdel se nam je kot Jurčičev Deseti brat, a kljub temu ni izgubil niti humorja niti bistrine duha. Nasprotno, bil je živa kronika svoje vasi in nismo se mogli načuditi njegovi naravni inteligenci in izrednemu spominu. Na vprašanje, kako živi, se je nasmehnil, potem pa spregovoril:

«Star sem že in zgaran, pa ne morem več delati. Vse svoje moči sem pustil v tujini. Delal sem kot kamnosek po Nemčiji, Belgiji in drugod po Evropi, celo v Etiopijo sem zašel s trebuhom za kruhom. In kljub vsemu temu garanju še danes nimam urejene pokojnine. Prošnja je sicer odšla v Rim; toda»

in dejal je po domače, «penzjon ne parčakam, bom prej umru». Koliko tragike in humorja hkrati v tem stavku, ki nam še zdaj zveni v ušesih v vsej svoji narečni barvitosti.

Pobarali smo ga tudi, koga voli, kadar so pač volitve. Na odgovor nam ni bilo treba čakati: «Kadar potrebujejo moj volilni glas, me precej najdejo. Že tri tedne pred volitvami me zaposlijo, bodisi v gozdu ali pri urejevanju potoka in popravljanju ceste, potem mi prinese «bon», s katerim lahko dvignem brezplačno v trgovini nekaj živeža, hkrati pa mi seveda priporočijo, katero stranko naj volim. Ko pa so volitve mimo, pozabijo tako name kot na mojo zaposlitev in moj penzjon. Toda jaz dobro poznam naše politike, ki radi veliko obljubljajo, storijo pa kaj malo. Samo našo vas pogledajte, pa boste videli, kako se od obljub ne da živeti».

Prosili smo ga, če ga lahko fotografiramo. Prav rad se je odzval naši prošnji in poziral pred kamero kot pravi igralec. Rončajo je imel na rempinu, sicer pa ga lahko naj-

bolje vidite kar na objavljeni fotografiji. Ko smo ga opozorili, naj se tudi ustrezno nasmehe, je kmetica poleg nas malce zlobno pripomnila: «Kaj se bo smeju, saj nima zob».

Edijeva mati je prišla izza hiše s košem gnoja na rami. Zaustavila se je in se vpletla v naš razgovor. Potrdila nam je že zgoraj omenjena dejstva, da je vas zapuščen, hkrati pa je pridala, da kljub vsemu temu oblasti in občina «skrbno nam storijo plačat vsak dva meseca fondarijo». Torej, davščine (fondario) pridno pobirajo, vendar pa se njihov denar v nobeni obliki ne vrača nazaj, pa čeprav bi se po vsej človeški in naravni logiki moral. Ob koncu pa se je obrnila name, še vedno s košem na ramah, in nepričakovano dejala:

«Vi ste ver Slovenj», torej pravi Slovenec sem, ker je pač slišala mojo književno slovenščino, ki sem jo namenoma govoril zato da bi videl, če me razumejo. In razumeli so me popolnoma, kot sem jaz razumel njihovo domače narečje. (dž)

6. SEJEM ALPE - ADRIA

Dvajset podjetij iz naše pokrajine razstavlja v Ljubljani

Od lanskega sejma letos velik konak naprej glede udeležbe naših podjetij

V soboto, 13. maja, so na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani odprli letošnji šesti, že tradicionalni sejem «Alpe-Adria», ki gospodarsko in trgovsko vsako leto uspešneje združuje in povezuje gospodarstvenike iz treh obmejnih področij: pokrajine Benečije-Juljske Krajine, avstrijske Koroške in Štajerske ter seveda republike Slovenije.

Za omenjeni sejem je videmska trgovska zbornica pripravila skupen nastop furlanskih podjetij in posameznih trgovcev. Treba je ob tej priložnosti tudi priznati, da je videmska zbornica hkrati pokazala tudi hvalevredno prizadevanje za pospeševanje in poglobitev poslovnih stikov med obmejnimi področji. Trgovci s Tržaškega razstavlja na sejmu posamič, medtem ko je goriška trgovska zbornica apelirala na krajevne operatorje, naj čim bolj sodelujejo na sejmu v Ljubljani.

Za nas pa bo morda najbolj zanimivo, katera podjetja iz naše pokrajine razstavlja na tradicionalnem sejmu v Ljubljani. Število podjetij iz naše pokrajine ni majhno, kakih dvajset jih je, in prepričani smo, da bo njihov poslovni uspeh na sejmu zadovoljiv.

Morda ne bo nezanimivo, če naštejemo nekatera naša podjetja, ki razstavlja v Ljubljani. Podjetje IFAB - F.lli Bruseschi iz Palmanove razstavlja izbor izdelkov za vsakdanjo rabo, videmsko podjetje Comissionaria Edile pa vrsto preprog; tekstilno področje zastopajo tri ali štiri naše pomembne tvrdke, znano založniško podjetje Del Bianco

pa na sejmu «Alpe-Adria» sodeluje približno v istem obsegu kot na pravkar zaključenem spomladanskem velesejmu v Zagrebu. Iz Pordenona razstavlja podjetje Officine Ruffati, iz Cordenonsa pa znana tvrdka TEC - Termocoperte, ki je že večkrat nastopila na sejmskih prireditvah v sosednji Sloveniji. Videmska tvrdka Nimfa razstavlja v Ljubljani izbor kemičnih izdelkov in parfumerijskih konfekcij, medtem ko drugo podjetje iz Vidma, Giusto, razstavlja na odprtem prostoru pred pavilonom večje število kmetijskih strojev. Na področju kmetijstva sodelujejo na sejmu še tvrdka Cecchini iz Premariacca, medtem ko je podjetje Moretti iz Risana posvetilo svoj štand prikazovanju posebnih naprav za sodobno živinorejo. Končno omenimo med podjetji, ki razstavlja na 6. sejmu «Alpe-Adria» še videmsko podjetje Intermerc, ki je pripeljalo na razstavišče nekaj večjih strojev in mehanskih naprav.

Če primerjamo letošnje udeležbo podjetij iz videmske pokrajine z lanskoletno udeležbo, lahko zapišemo samo napredek in razveseljiv porast: lani je razstavlja v Ljubljani 14 podjetij iz naše pokrajine letos pa jih je že kakih dvajset. To je vsekakor lep napredek. Zato je razumljivo, da je videmska zbornica najela v Ljubljani za svoje razstavljalce 160 kvadratnih metrov razstavne površine v velikem paviljonu, poleg tega pa še 80 kvadratnih metrov razstavnih površin pred pavilonom na prostem za razstavo kmetijskih strojev.

(nadaljuje na 2. strani)

Šestletni Edi Stremic mora takole samevati v teh prijetnih popoldnevih pred hišo, ker nima nikogar, da bi se z njim igral, kajti ostal je edini otrok v vasi. Večina ljudi iz Grmušnice je v inozemstvu, doma so ostali le stari ljudje, ki nimajo časa zanj

